

AXBOROT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA MAKTABNING O'RNI

Ne'matova Zuhra

Qashqadaryo viloyati Kasbi tumani

2-umumta'lim maktabi informatika fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarda axborot madaniyatini shakllantirishda maktabning o'rni, raqamli savodxonlikni rivojlantirish, axborot texnologiyalaridan to'g'ri va xavfsiz foydalanish masalalari yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va axborot madaniyatining shaxs rivojiga ta'siri tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Axborot madaniyati, raqamli savodxonlik, internet xavfsizligi, axborot texnologiyalari, o'qitish jarayoni, maktab, informatika.

Annotation: This article discusses the role of schools in shaping students' information culture, the importance of digital literacy, and the development of responsible and safe use of information technologies. It also highlights modern pedagogical approaches and the influence of information culture on students' intellectual growth.

Keywords: Information culture, digital literacy, Internet safety, information technologies, educational process, school, computer science.

Axborot (lotincha informātiō "biror narsani aniqlashtirish, ifodalash, tushunchasi" - ma'lumot " shakl berish, o'rgatish; o'ylash, tasavvur qilish") - taqdim etish ma'nolarini anglatadi. Axborotlashtirish bilimlarni ijtimoiylashtirish, uni jamoat mulkiga aylantirishning eng muhim usuli hisoblanadi. Shuni ta'kidlash kerakki, faqat bilimlarning umumiy foydalanish imkoniyati va jahon madaniyatining barcha 11 yutuqlari asosida jamiyatning an'anaviy mafkuraviy munosabatlarida o'zgarishlar yuz berishi mumkin. Axborotlashtirish jarayonida millatning intellektual va axborot salohiyati yuksalib, bilishning o'zi imkoniyatlari sezilarli darajada kengayib bormoqda. Bu butun jamiyatning intellektuallashuvining kuchayishiga olib keladi.

Axborot madaniyati — bu insonning axborotni izlash, qayta ishlash, tahlil qilish va undan maqsadli foydalana olish qobiliyatidir. Axborot madaniyati muloqotning yangi turi bo'lib, u shaxsga mavjud bo'lgan axborotga erkin kirish imkonini beradi; axborotdan chiqish va undan foydalanish erkinligi globaldan mahalliygacha bo'lgan barcha darajalarda, chunki axborotning milliy, davlat ichidagi turi milliy fan kabi asossizdir; • insonning muntazam axborot va intellektual mehnatdan ozod bo'lishi natijasida shakllangan fikrlashning yangi turi, uni belgilaydigan xususiyatlar orasida, ikkinchisining o'z-o'zini rivojlantirish va o'z-o'zini o'rganishga yo'naltirilganligi bugungi kunda allaqachon aniq namoyon bo'lmoqda.

"Axborot madaniyati" tushunchasida yetakchi so'z "madaniyat" bo'lib, u eng katta semantik yukni o'z ichiga oladi. Eng ko'zga ko'ringan mahalliy madaniyatshunoslarning tadqiqotlari madaniyatni yagona sub'yekti va asosiy ob'yekti shaxs bo'lgan natija, jarayon,

usul, munosabat, norma, faoliyat tizimini anglatuvchi murakkab tushuncha sifatida ta'riflashga imkon beradi.

Axborot madaniyati bu insonning axborot mavjudligiga erkin kirishiga imkon beradigan yangi aloqa turi; - axborotdan chiqish va undan foydalanish erkinligi globaldan mahalliygacha bo'lgan barcha darajalarda mavjud, chunki axborotning milliy, davlat ichidagi turi milliy fan kabi asossizdir; - insonning muntazam axborot va intellektual mehnatdan ozod bo'lishi, uni belgilaydigan xususiyatlar muhiti, ikkinchisining o'z-o'zini rivojlantirish va o'z-o'zini o'rganishga yo'naltirilishi natijasida shakllanayotgan fikrlashning yangi turi allaqachon aniq. Shaxsning axborot madaniyati shaxsning tizimli xususiyati sifatida shaxsning asosiy madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, unga axborot bilan ishlashning barcha turlarida: olish, to'plash, kodlash va qayta ishlashda samarali ishtirok etish imkonini beradi va shu asosda sifat jihatidan yangi axborot yaratish, uni uzatish, amaliy foydalanish. Axborot madaniyatining ajralmas qismi yangi axborot texnologiyalarini bilish va uni oddiy operatsiyalarni avtomatlashtirish uchun ham, noan'anaviy ijodiy yondashuvni talab qiladigan favqulodda vaziyatlarda ham qo'llash qobiliyatidir. Binobarin, axborot madaniyati muloqotning yangi turi bo'lib, insonga axborot mavjudligiga erkin kirish imkonini beradi;

Axborotdan chiqish va undan foydalanish erkinligi globaldan mahalliygacha bo'lgan barcha darajalarda, chunki axborotning milliy, davlat ichidagi turi milliy fan kabi asossizdir; Insonning muntazam axborot va intellektual mehnatdan ozod bo'lishi natijasida shakllangan fikrlashning yangi turi, uni belgilaydigan xususiyatlar orasida, ikkinchisining o'z-o'zini rivojlantirish va o'z-o'zini o'rganishga yo'naltirilganligi bugungi kunda allaqachon aniq namoyon bo'lmoqda. Bugungi kunda maktab o'quvchilarida axborot madaniyatini shakllantirish eng dolzarb masalalardan biridir. Chunki ta'lim jarayonining har bir bosqichida axborot texnologiyalari muhim o'rin tutadi.

Maktab — bu o'quvchining nafaqat bilim, balki axborotdan to'g'ri foydalanish madaniyatini ham egallaydigan birlamchi ijtimoiy muassasadir. Informatika fanining o'qitilishi orqali o'quvchilar kompyuter savodxonligini, axborotni tanlash va baholash ko'nikmalarini o'zlashtiradilar.

Axborot madaniyati uch asosiy tarkibiy qismdan iborat:

1. Texnik savodxonlik — kompyuter va boshqa raqamli vositalardan to'g'ri foydalanish.
2. Axloqiy madaniyat — internetda mas'uliyatli xatti-harakat qilish, plagiat va yolg'on axborotdan tiyilish.
3. Tahliliy tafakkur — olingan ma'lumotlarni solishtirish, tekshirish va xulosaga kelish.

O'qituvchilar bu borada asosiy yo'lboshchi hisoblanadi. Ular darslarda interaktiv metodlardan, elektron resurslardan, onlayn test va platformalardan foydalanib, o'quvchilarni axborot bilan ishlashga o'rgatadilar. Ayniqsa, "Media va axborot savodxonligi" kabi mavzularni amaliy mashg'ulotlar orqali o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda mediasavodxonlik va axborot madaniyati, kino, teatr, san'atning turlari, madaniyat sarchashmalari, internet orqali uzatilayotgan har qanday ma'lumot inson ongiga o'zining ma'lum bir ta'sirini o'tkazib, uning dunyoqarashini o'zgartirishga sabab bo'lmoqda.

Yuqorida tilga olingan tushunchalarning qo'llanilishi va bugungi kunda mediata'lim, mediasavodxonlik, mediatanqid va mediani o'rganishga bo'lgan intilishning asosiy maqsadi ham axborotning yaratilishi, uning tarqalish jarayonini tushunib yetish, tijorat, siyosiy, iqtisodiy, ma'naviy va madaniy maqsadlarda tarqatilayotgan axborotning mohiyatini anglagan holda uni baholay olishdir.

Shuningdek, maktab kutubxonalari, informatika xonalari, raqamli laboratoriyalar orqali o'quvchilarning axborot bilan ishlash madaniyatini oshirish mumkin. Ota-onalar va jamiyat a'zolarining ham bu jarayondagi ishtiroki muhimdir.

Xulosa:

Axborot madaniyati bugungi raqamli davrda har bir shaxs uchun zarur ko'nikmadir. Maktab bu madaniyatni shakllantirishning asosiy maydonidir. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik, zamonaviy texnologiyalarni o'quv jarayoniga joriy etish, axborotdan mas'uliyatli foydalanish madaniyatini tarbiyalash — kelajak avlodning raqamli tafakkurini rivojlantiradi.

Ommaviy axborot vositalari yoshlar hayotidagi katta ta'sirga ega kuchdir. Musiqa, televizor, video o'yinlar, jurnallar va boshqa ommaviy axborot vositalari dunyoni qanday ko'rishimizga kuchli ta'sir ko'rsatadi, bu ta'sir ko'pincha bolalik davridan boshlanadi. Ommaviy axborot vositalarini iste'molchilar tanqidiy tahlil qila olishlari uchun ularda media savodxonlik ko'nikmalari va odatlarini bolalikdan rivojlantirish kerak bo'ladi. Bu ko'nikmalarga ommaviy axborot vositalariga bazaviy darajada kirish, uni muayyan tushunchalar asosida tanqidiy tahlil qilish, shu tahlil asosida baholash va nihoyat, ommaviy axborot vositalarini o'zi ishlab chiqarish kiradi.

Media savodxonligi ko'nikmalarini o'rganishning ushbu jarayoni media ta'lim deb ataladi. UNESCO tashkiloti tomonidan XXI asrda media ta'limni targ'ib qilish madaniy-ma'rifiy rivojlanishning ustuvor yo'nalishi sifatida e'tirof etildi hamda aynan shu yo'l bilan media savodxonlikni oshirish mumkinligi takidlandi. UNESCO odamlarning tanqidiy fikrlash va to'g'ri qaror qabul qilish darajasini yaxshilash uchun ommaviy axborot vositalari va media savodxonlikni rivojlantirishni qo'llab quvvatlaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bola axborot haqidagi ilk tushunchalarni informatika darslarida o'rganadi. Biz o'qituvchilar esa ushbu borada yetarlicha bilimga ega bo'lib, bolalarda axborot madaniyatiga xos bilimlarni shakllantirishimiz, uni dunyoqarashdagi o'rnini boyitishimiz, O'zbekistonimiz ravnaqiga hissa qo'shadigan yoshlarni kamol toptirishimiz zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. To'xtayeva N. Axborot madaniyati asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
3. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris, 2013.
4. Mamatova G. Raqamli savodxonlik va axborot madaniyati. – Toshkent: Universitet, 2021.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi. – 2020.